

בינ"ו עמ"י עש"ו

קונטרס

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר פרשיות השבוע

כולל

דברי חיזוק והתעוררות

בענייני עבודת ה'

נסדר ונערך משיחות מוסר

שנאמרו במקהלות על ידי

הגאון הגדול

רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת 'כף החיים'

בצירוף חידו"ת על הפרשה

פרשת מקץ

ירושלים עיה"ק תובכ"א

תשע"ט לפ"ק

שיחות מוסר אלו הנדפסים כאן בס"ד, נסדרו ונערכו מתוך קלטות של שיחות מוסר שנמסרו בשנת תשמ"ה בירושלים ת"ו. ואם שגית, איתי תלין משוגתי. ובקשתינו שטוחה לפני המעיינים הי"ו, כי כל שגגה וטעות יתלו בחסרון דעת העורך, ואנא יעמידוני על טעותי.

בסוף החוברת מצורף מאמר על פרשת השבוע, ממאמרי רבינו שליט"א על התורה כת"י, אשר רואה אור לראשונה כאן בס"ד.

כל המעוניין לזכות את הרבים ולפתוח נקודת מכירה לחוברות אלו, בבית הכנסת / ישיבה / מקוה וכיו"ב, על ידי קופה [שיניחנה מליל שישי עד מוצ"ש מדי שבוע], ניתן לפנות למערכת ההפצה.

**לכל ענייני ההפצה יש לפנות בשעות בין
הסדרים, לפלאפון מספר 0527622629**

ניתן להשיג את החוברות בנקודות המכירה

כל הזכויות שמורות

אין לצלם להעתיק לשכפל וכל כיו"ב,
בלא רשות מפורשת בכתב מהמחבר
הערות והארות תיקונים יתקבלו בשמחה,
ובעז"ה יתוקנו במהדורה הבאה

להערות והארות
ניתן לפנות בשעות בין הסדרים
לפלאפון מספר 0548-542-164

פרשת מקץ

ענייני חג החנוכה

אין לך גרוע מן ה'ספק' / רדיפת ישראל על ידי אומות העולם /
 גזירת מלכות יון על איבוד הדת / הבטחת השי"ת ליעקב אבינו ע"ה
 - כל האומות סופם שיתבטלו וישראל יישארו / בהגיע ימי חג
 החנוכה צריכים להתבונן בחסדי ה' עמנו / 'מאי חנוכה? דתנו רבנן!'
 / מאורע נס חנוכה / 'רבים ביד מעטים' / כאשר גוזרים על התורה
 - יוצאים למלחמה! / כל הקדוש מחבירו - חרב מחבירו / כל זמן
 המקודש מחבירו - היצר פועל יותר ויותר / קיום מצוה בימים
 מקודשים מעלתה גדולה יותר / 'לשכחם תורתך' - עיקר הגזירה על
 תורה שבעל פה / 'לשכחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך' - עיקר
 הגזירה על החוקים דייקא / 'לשנה אחרת' קבעום ועשאו ימים
 טובים בהלל ובהודאה / בכל שנה מתחדשת ההארה של 'נס חנוכה'
 / ימי החנוכה אינם 'יומא דפגרא' / הודאה לה' יתברך על ידי עסק
 התורה / 'תחילת מפלה שינה'

אין לך גרוע מן ה'ספק'

נראה היום בעזרת ה', להתבונן קצת בענייני חג החנוכה, נקריא קצת
 מלשון הרמב"ם באיגרת תימן, מה ששלח לחזק את כלל ישראל
 שהיה עליהם גזירות 'שמדיא' [הרי גם בזמן שאנחנו נמצאים בו זה אותו

א. הרי זה ידוע, כי בזמן הרמב"ם ע"ה, היישוב היהודי בארץ 'תימן' פנה אליו
 בשאלה מכמה סיבות, דבר ראשון: בארץ ההיא היה שם צרות, צרות צרורות,
 וכרגיל מי סובל? היהודים. וכשיש צרות, יש גם כן 'משיחים' למיניהם.. עמד
 אחד שטען שהוא 'משיח', והתחיל לבלבל את הציבור, והם היו נבוכים, מישחו
 מבלבל אותם, משגע אותם, לא ידעו מה לעשות. והתקופה ההיא הייתה תקופה
 קשה, היה גזירות 'שמד' בכל תפוצות ישראל, ב'תימן' ובארצות ה'מגרב',

דבר, יש כל מיני 'נסיונות' וכל מיני 'קשיים' וצריכים להתבונן במה להתחזק], ונקריא פסקא אחת, מה ששייך לענין שלנו לענין 'חנוכה', כך הוא כותב: "ועתה אחינו, חייבים אתם להטות אוזנכם ולשמוע מה שאסדר לפניכם, ותלמדוהו לטף ולנשים", זה לא רק ל'חכמים', אלא כל הציבור בכללותו, אנשים נשים וטף מחוייבים להטות אוזן, ו'איש את אחיו יעזור', "כדי שיתקיים להם מה שהסתפק מאמונתם", כלומר, מה שנגרם ספיקות ב'אמונה', "ותתחזק נפשותם האמת שאין לזוז ממנה, ויצילנו הבורא ויצילכם מן הספק". כי אין לך דבר הגרוע מן ה'ספק'. 'ספק' בגימטריא 'עמלק' (כידוע, זה אותו חשבון, אותה גימטריא), כי זה הכח של 'עמלק' - להטיל ספיקות בענייני 'אמונה'. 'אשר קרך בדרך' (דברים כה יח), לשון 'קור' (ע' רש"י שם), שהוא קירר את ה'אמונה' על ידי 'ספיקות': 'אולי כך, ואולי כך'. זה הענין של 'עמלק'. ולכן מתפלל הרמב"ם שיצילנו הבורא - ויצילכם מן הספק. כי 'אין שמחה כהתרת הספיקות' (פמ"ג או"ח סימן תרפב מש"ז אות א, מצודת דוד משלי טו ל).

רדיפת ישראל על ידי אומות העולם

ואחרי שהרמב"ם מאריך להראות איך נרדפו כלל ישראל על ידי אומות העולם², מוסיף הרמב"ם לציבור בתימן לעודד אותם ולנחם

וב'ספרד' ובכמה מקומות אחרים. לכן שלחו לרמב"ם בבקשה שיאיר את העיניים ויחזק את הלבבות. מה צריכים לעשות, במה צריכים להתחזק.

ורבינו הרמב"ם באיגרת המופלאה שלו 'איגרת תימן', הוא כותב לחכמים מארץ תימן, לציבור שם, מה צריכים לעשות בעת חשוכה כזו, בעת שאור וחושך משמשים בערבוביא, ויש ריבוי צרות, במה צריכים להתחזק.

ב. 'אין ישראל אומה אלא בתורתיה'

כך הרמב"ם כותב: "דעו, שיאת היא תורת ה' האמתית, שניתנה לנו על ידי אדון כל הנביאים הראשונים והאחרונים, שבתורה הזאת הבדילנו הבורא משאר בני

העולם", תורתנו הקדושה, תורת אמת, שקיבלנו מהבורא יתברך, בזה אנו נבדלים מכלל שאר בני העולם. רב סעדיה גאון ע"ה (אמונות ודעות מאמר ג פרק ז) כותב: 'אין אומת ישראל אומה אלא בתורתיה'. 'תורותיה' היינו 'תורה שבכתב' ו'תורה שבעל פה', בזה אנו נבדלים משאר בני העולם. "שנאמר רק באבותיך חשק ה' לאהבה אותם, ויבחר בזרעם אחריהם, בכם מכל העמים כיום הזה" (דברים י טו), ונפלא להתבונן בפסוק הזה: רק באבותיך חשק ה'. כביכול, הבורא יתברך יש איזה 'חשק', ומה החשק? לאהוב אותנו. במה זה מתבטא? שהוא בוחר בנו מכל העמים ונותן לנו את תורתו. "ואין זה לפי שהיינו ראויים לכך, אלא בחסדו של הבורא שהתחסד אלינו והטיב לנו". מה שכלל ישראל קיבל את התורה זה מחמת 'חסד' מיוחד שהבורא יתברך האיר פנים אלינו בטובו והטיב לנו, ובזכות מה כל ההארות פנים והחסד הגדול הזה? "בשביל שקדמו לאבותינו מעשים טובים בידיעת הבורא ובעבודתו". מה שהיה אצל אברהם אבינו ע"ה ושאר האבות הקדושים, ששתלו ונטעו אמונה בבריאה. "שנאמר לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם" (דברים ז, ז), רק בזכות האבות הקדושים. לכן קיבלנו את התורה שזה מבדיל אותנו משאר האומות, "ומפני שייחד אותנו הבורא במצוותיו ובחוקותיו, והתבררה מעלתנו על זולתנו בכללותנו ובמשפטיו", בזה שקיבלנו את התורה והמצוות התברר העליונות והמעלה של כלל ישראל משאר הברואים, כמו "שנאמר: ומי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים", המשך הפסוק: ככל התורה הזאת אשר אנכי נותן לפניכם (דברים ד ח), כל זה גרם ש"קנאנו עובדי עבודה זרה כולם", כל הגויים, "על דתינו קנאה גדולה". ו'אין שנאה כשנאת הדת'.

מעלת ישראל מכל הנבראים בבריאה

הגמרא דורשת במסכת שבת (פט.): 'הר סיני', למה נקרא שמו הר 'סיני', מפני שבו ירדה שנאה לעולם. כשכלל ישראל עמד בהר סיני וקיבל את התורה הקדושה, ברגע שקיבלנו את התורה, נוצרה שנאה לכלל ישראל. הם מקנאים. הם יודעים שאנחנו האומה הנבחרת. על ידי מתן תורה נעשה עם ישראל 'עם סגולה' [ידוע שהבריאה מחולקת ל'דומם' (כמו העפר ו'האבנים'), ויש מעלה מעליה, זה ה'צומח' (שאר ה'צמחים', 'עשבים', 'אילנות'), ואחר כך יש את ה'חי' (כל 'בעלי החיים', ה'סוסים' וה'חמורים' וכיו"ב), ואחר כך ה'מדבר', (כל הבריאה שמדברים,

בני אדם המדברים). מוסיף על זה בעל הכוזרי בספרו (מאמר א אות לא והלאה) וכותב: כי יש עוד סוג, עוד מין, שהוא למעלה מהם. מה הוא? כלל ישראל (וע"ע שערי קדושה למהרח"ו ח"ג שער ב), ונגרמה שנאה וקנאה גדולה על דתנו. "וילחצו מלכיהם בשביל לערער עלינו שטנה ואיבה", השורש של כל השנאה הכבושה לעם ישראל אצל אומות העולם, "ורצונם להלחם בה' ולעשות מריבה עמו", אם היה אפשר להם לאומות העולם הם היו (כביכול) נלחמים עם ה' יתברך, אבל "ואלהים הוא ומי יערב לו?", מי יכול להלחם עם הבורא.

כל המלחמה של אומות העולם בישראל - כוונתם במלחמה כלפי הבורא יתברך ומוסיף הרמב"ם (להקשיב היטב), "ואין לך זמן מאז שניתנה לנו תורה, עד זמנינו זה, שכל מלך עובד עבודה זרה גובר או מכריח או מתגבר או אונס, שאין תחילת כוונתו ודעתו ולסתור תורתנו ולהפוך דתנו באונס בנצחון ובחרב". מאז שעם ישראל קיבל את התורה, כל דור ודור עומד ה'המן' שלו, עומד אותו מלך שרוצה לעקור ולסתור את תורתנו ב'כח הזרוע', 'נצחון בחרב', והרמב"ם מונה את חלקם: "כמו עמלק, וסיסרא, וסנחריב, ונבוכדנצר, וטיטוס ואדריאנוס, והרבה כיוצא בהם", כל האומות כולם, מי שיסתכל ב'דברי הימים', בתולדות של כלל ישראל, יראה כי תמיד יש 'מהלך' אצל אומות העולם לעקור ולקעקע את תורת ישראל על ידי 'כח הזרוע'. "וזה הנוע האחד משני הנועים", המין אחד משני המינים, "שהתכוונו בו לנצח החפץ האלוהי". זה אופן אחד. זה דרך אחת שבהם השתדלו אומות העולם, מלכי אומות העולם, לבטל את החפץ האלוהי, מה שהקב"ה בחר בנו ונתן לנו את תורתו. זה מין אחד, ב'כח הזרוע' ניסו. "אבל", מוסיף הרמב"ם, "הנוע השני", המין השני, "הם המוחזדים משאר המלכויות והחכמים מיתר הלשונות, כמו ה'אדומיים' וה'פרסיים' וה'יוונים', שאלו כמו כן שמו כוונתם לסתור דתנו ולהפך תורתנו בטענות שטוענים עליה ובקושיות שמחברים", אבל הם עשו את זה במהלך חדש, שרצה לסתור את תורתנו הקדושה לא ב'כח הזרוע' על ידי 'חרב' ו'מלחמה', אלא על ידי 'טענות ומענות', 'קושיות' ו'סתירות'. 'חכמה'. 'חכמת יו'. בזה רצו לסתור את תורתנו הקדושה. "ומגמתם בכל זה, להפך התורה ולמחות עקבותיה בחיבוריהם, כמו שהתכוונו האנשים במלחמותיהם", כמו אותם הכת הראשונה, המין הראשון, שרצו ב'כח הזרוע' ב'נצחון' וב'חרב'.

לסתור תורתינו. כך בדיוק הכת השניה. חפצים המה לסתור את התורה, אבל באופן חדש, לא ב'כח הזרוע', אלא ב'כח הטענה'.

כל כלי יוצר עלייך לא יצלה

אומר הרמב"ם, "וזה לא יצלה ולא זה", יש לנו הבטחה שאלה ואלה יכרעו וייהרסו. לא יצליח שום דבר, "שהקב"ה בישר אותנו על ידי ישעיהו, שכל אנס או נצחן שיתכוין לסתור תורתנו ולבטל דתנו בכלי זיין", ב'נשק', "יישר הבורא כלי מלחמתו ולא יצליחו. וזה על דרך משל, כלומר: שעצתו לא תושלם לעולם. וכמו כן כל טוען שיתכוין לבטל מה שבידינו, יצא מחוייב מן הדין בטענתו ויבטל אותה ולא תתקיים, כמו שנאמר", בספר ישעיה (נד יז), "כל כלי יוצר עלייך לא יצלה, וכל לשון תקום איתך למשפט תרשיעי, זאת נחלת עבדי ה' וצדקתם מאתי נאום ה'", מפרש הרמב"ם, 'כל כלי', כלומר כל 'כלי נשק' שינסו אומות העולם להלחם איתנו, 'לא יצלה', זה יישר, ייהרס, ו'כל לשון', כל אומה שתקום ב'כח הלשון' לסתור ב'טענות ומענות' את תורתנו הקדושה 'תרשיעי', את תעשי אותה שהיא רשעה בדין, את תנצחי, כלל ישראל ינצה. זאת נחלת עבדי ה' וצדקתם מאתי נאום ה'. אלה הם המהלכים שהיו בכלל הבריאה בשני אופנים אלו לעקור את דת ישראל.

כל הכתות שקמו לערער על היהדות כולם יאבדו

והרמב"ם מוסיף אחר כך: "ואחר כך התחדשה כת אחרת", כת שלישית, "שמגדלת בענינה ומררה חיינו משתי עניני הכתות, כלומר מכת ההתגברות ומכת הטענות והקושיות", וזו הכת של ה'נצרות', "וראתה בעצה להכחיד שם האומה הזאת בדרך אחרת", איך? "והוא שהתנכלה בעצתה להתוודע בשם 'נבואה', ולחדש דת מבלעדי תורת ה'. והודיעה ברבים ששתי התורות מאת ה', וכוונתה לחדש ה'ספק' ולהכניס 'מבוכה' בלבותינו". זה טענת הנוצרים וזה המהלך שלהם. לא ב'כח הזרוע' ולא ב'כח קושיות', אלא בכח 'תוספת': יש עוד דת חדשה. וכאן הרמב"ם מאריך, (לא אקריא את זה), מה יצא הסוף עם זה. ואחר כך "עמד אחריה משוגע", מי זה ה'משוגע'? אצל הרמב"ם כידוע זה המוסלמי המפורסם (היה משוגע באמת), "ונהג כמנהגו, כלומר: לשנות דתנו", וגם על זה אומר

אותם, "ואתם אחינו, האינכם יודעים שבימי נבוכדנצר הרשע הכריחו את ישראל לעבוד עבודה זרה", נבוכדנצר הרשע גזר שכל כלל ישראל חייב לעבוד 'עבודה זרה', היה לו 'עבודה זרה' מיוחדת ב'בקעת דורא', היה לו שם איזה מין אלוה עם 'כישוף' והיה צועק ומדבר ומטעה את העולם, ומי שלא היה שומע היה הורג אותו, כמו שידוע במקראות (דניאל פרק א), "ולא ניצלו מן הנמצאים", מכלל ישראל באותו דור, מי לא כרע לאותה עבודה זרה? "אלא דניאל חנניה מישראל ועזריה". רק הם שיכלו לעמוד כנגד הגזירה הזו של נבוכדנצר. "וסוף דבר השמידו הבורא יתעלה, והאביד נימוסו, וחזרה האמת למה שהייתה".

הרמב"ם כי אף אחד לא יצליח, ואי אפשר שכלל ישראל חלילה יינזק מהם, כמו שביאר את הפסוק: 'כל כלי יוצר עלייך לא יצלח, וכל לשון תקום איתך למשפט תרשיעי', זאת נחלת עבדי ה' וצדקתם מאתי נאום ה' (ישעיה נד ז).

והרמב"ם מוסיף אחר כך: "ושלשת המערערים האלה", שלשת הכחות הללו, "כלומר: כת האנסים", ב'כח הזרוע', "והכת הטענות טענות, והכת המדמה לדתינו, כולם יאבדו, ואם תראה להם שום גבורה ונצחון בשום זמן", אם בכל זאת תראה שלכאורה השעה משחקת להם, שיש איזה תקופה שהם ה'מנצחים', שהם ה'גיבורים', אומר הרמב"ם: "לא תעמוד להם הגבורה ההיא ולא יאריך להם הנצחון ההוא", זה נצחון לזמן, נצחון עראי, אבל לא חלילה נצחון לנצח. "וכך גזר עמנו בוראינו יתברך, והבטיחנו מעולם ועד עולם, שכל זמן וזמן שיעמוד על שונאיהם של ישראל - (בלשון נקיה) - "שמה, או שייתחדש עליהם שום רוגז, שהוא עתיד לסלקו ולהסירו", הקב"ה בסוף יבטל את כל הצרות הללו. וכמו שאמר דוד המלך ע"ה בספר תהילים (קכט, א-ב): 'רבת צררוני מנעורי יאמר נא ישראל', כלל ישראל בוכה לפני הבורא: 'ריבון העולמים, הרבה צוררים ציערו אותי מ'נעורי', מזמן שכלל ישראל נהיה 'אומה', תמיד רודפים אותנו', 'רבת צררוני מנעורי', הוא כופל את זה מרוב כאב וצער (תהילים שם ב), אבל, אף על פי כן, 'גם לא יכלו לי'.

גזירת מלכות יון על איבוד הדת

ומה שייד לענין שלנו, זה מה שהרמב"ם כותב כאן: "וכן ארע בבית שני, כשגברה מלכות יון הרשעה וגזרו שמדות גדולות ומשונות על ישראל, לאבד הדת", כל מגמתם וכוונתם של מלכות יון זה לעקור ולקעקע את 'דת ישראל', את תורתנו הקדושה, איך זה מתחיל? "וגזרו עליהם חילול שבת, ולהפך ברית מילה, ושיכתוב כל אחד מישראל בלבושו שאין להם חלק בה' אלהי ישראל", זה מה שהם ביקשו היוונים, שכלל ישראל יכפור בבורא יתברך "וישיחקו בקרן שורו כענין הזה, ואחר כך שיחרוש בו", כמו שדרשו רבותינו (ירושלמי חגיגה פ"ב ה"ב, בראשית רבה פר' ב ס' ד) כתבו לכם על קרן השור אין לכם חלק באלהי ישראל. "ועמדו בגזירה זו כמו", בערך, "חמישים ושתים שנה", מלכות יון הרשעה הייתה שולטת על כלל ישראל בגזירותיה ברשעות הזו במשך 52 שנה. לא יום ולא יומיים, תקופה ממושכת. "ואחר כך איבד הקב"ה ממשלתם ודתותיהם יחד", האומה של ה'יוונים' נאבדה יחד עם ה'ממשלה' שלה, עם ה'כח' וה'עוצמה' שלה. כל ה'אימפריה' של 'יון' כרעה יחד עם הדת שלה. התבטלה ואיננה. "וכן תמצא ברבותינו אומרים ברוב המקומות: פעם אחת גזרה מלכות יון הרשעה שמד על ישראל", בכמה מקומות בבתלמוד יש שגזרו כל מיני גזרות כל מיני שמדות, אבל הסוף "ושלום על ישראל, כך וכך גזרו עליהם, ואחר כך היה מבטל הבורא יתברך הגזירה ההיא, והיה מושבת אותה, והיה מבטל ומשמיד הגזר אותה". כך הכלל בדינו: "וכן אמרו ז"ל שמדא עביד דבטיל". השמד עתיד להתבטל.

הבטחת השי"ת ליעקב אבינו ע"ה - כל האומות סופם שיתבטלו וישראל

יישאר

ואומר הרמב"ם כי זה מה שהבטיח הקב"ה ליעקב אבינו ע"ה, "וכבר הבטיח הקב"ה ליעקב אבינו ע"ה, שאף על פי שישתעבדו האומות בזרעו ויענו אותם ויגברו עליהם", האומות יתגברו עלינו, אבל

כלל ישראל יישאר ויעמוד, "הם יישארו ויעמדו, והמשתעבדים בהם יחלפו ויאבדו, כמו שנאמר", בספר בראשית (כח יד), "והיה זרעך כעפר הארץ", לומד הרמב"ם פשט נפלא בפסוק הזה: מה ההבטחה 'והיה זרעך כעפר הארץ?' "כלומר, אף על פי שהם נתונים למרמס ולמרפס", כלל ישראל נתונים למרמס ולמרפס, "כעפר הזה שהכל דרוסים אותו", מי לא דורך על ה'עפר'? כולם 'הולכים', וכולם 'דורסים' וכולם 'רומסים' את העפר, אבל הסוף הוא, "וסוף שייגברו וינצחו", שכלל ישראל יתגברו וינצחו. "וכן על דרך משל, כמו שהעפר", שדורכים עליו, "ובאחריתו יעלה על הדורסים אותו, ויישאר הוא", בסוף מי מכסה את מי? העפר מכסה את כולם. כשקוברים את האדם מכסים אותו בעפר. "והדורסים אותו לא יעמדו". כלל ישראל נמשל 'כעפר הארץ', דורסים ורומסים אותו, אבל בסוף העפר הוא שעולה, הוא שנשאר, הוא שמכסה, וזה שדרס בטל מן העולם ואיננו. ושלוש על ישראל. ואני מסיים עם לשון הרמב"ם (בהמשך, וצריכים להתבונן בזה): "וכן הבטיחנו הבורא על ידי נביאיו, שלא נאבד ולא יעשה עמנו כליה", חלילה, תמיד כלל ישראל יישאר, "וכמו שאי אפשר שתתבטל מציאותו של הקב"ה, כן אי אפשר שנאבד ונתבטל מן העולם", כמו שהבורא יתברך אי אפשר, אין מציאות חלילה וחס שתתבטל מציאותו, כך כלל ישראל לא שייך כל עיקר שיתבטל, כמו שאמר הפסוק במלאכי (ג ו'): 'כי אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כילתם'.

בהגיע ימי חג החנוכה צריכים להתבונן בחסדי ה' עמנו בדבר הזה צריכים להתחזק ולהתבונן כשבא חג חנוכה, כשבא המועד הזה. בשביל מה נקבע המועד הזה? בשביל ההתבוננות. להודות ולהלל על הניסים. הגמרא אומרת במסכת שבת (כא:): 'מאי חנוכה?', אומר רש"י (ד"ה מאי חנוכה): על מה תיקנו את הנס? 'על איזה נס

קבעוה?'. 'דתנו רבנן'. והגמרא מביאה ברייתא: שמונה ימים של ימי חנוכה אין להספיד בהם, אין להתענות בהם. ולמה תיקנו את ימי החנוכה? כיון שבזמן בית שני כשגברה מלכות יון, וגזרו מה שגזרו, וטמאו את כל השמנים, ואחר כך מלכות בית חשמונאי נצחו, וגרשו אותם, חיפשו שמן ולא מצאו אלא פך אחד של שמן, ונעשה נס ונדלק שמונה ימים, ולשנה אחרת קבעום ועשאוּם ימים טובים בהלל ובהודאה". (כך לשון הגמרא שם).

'מאי חנוכה? דתנו רבנן!'

וכבר אמרו המפרשים: 'מאי חנוכה? דתנו רבנן!'. במה מתבטא 'חנוכה?', ב'תנו רבנן'. בלימוד תורה. להוסיף בלימוד, להוסיף בלימוד של 'תורה שבעל פה', כי הנצחון היה של 'חכמה', של 'תורה שבעל פה' כנגד חכמת יון, (כמו שנבאר בהמשך בעזרת ה'). זה המועד שנקבע לציון הנס של לימוד תורה שבעל פה.

מאורע נס חנוכה

ותחילה צריכים אנו להתבונן ולבאר קצת את מאורע הנס של חנוכה. כדי להלל ולהודות. צריכים לשנן את הנס של מלכות בית חשמונאי. בתפלת 'על הניסים', פותחים: 'על הניסים ועל הפורקן', ('פורקן' פירושו 'פדות', 'ישועה' - אונקלוס שמוּת ח יט, מצודות תהילים קלו כד. וע"ע חוקי רצונך ח"ב סימן ח אות ג), 'ועל הגבורות ועל התשועות, ועל הנפלאות ועל הנחמות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה'. הזכרנו דברי הרמב"ם כי התקופה של הגזירות הקשות הללו היו במשך 52 שנה, בהם פרצו היוונים פרצות בכלל ישראל, אבל 'בימי מתתיה בן

יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו, כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל לשכחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם, רבת את ריבם, דנת את דינם, נקמת את נקמתם, מסרת גיבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים'. וזה כמו שהרמב"ם מביא כי יש לנו הבטחה שכלל ישראל תמיד יישאר, תמיד ינצח, וכל שמד עשוי להתבטל וייתבטל בסוף.

'רבים ביד מעטים'

עיקר הנס הגלוי לעין היה במה שהיו 'גיבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים', ובאמת, מי שיבוא להתבונן בכל דברי הימים של כלל ישראל, כשערכו מלחמה, לעולם כלל ישראל היה ב'מיעוט אנשים' כנגד 'רוב', וכשנצחו היה זה רק בגלל שהקב"ה עזר. תתבוננו וטראו. יש לנו 'ספר הספרים', ספר ה'תנ"ך', מי שילמד בו ויעיין בו ימצא בו, לא פעם אחת ולא במקום אחד, אלא בהרבה מקומות את ההדגשה, את הלימוד הזה: כשמנצחים מנצחים ברצונו של הבורא יתברך. לא בגלל שום סיבה אחרת. לא ב'כח הזרוע'. 'באלהים נעשה חיל' - והוא יבוס צרנו' (תהילים ס יד). 'שוא תשועת אדם' (שם יג). וזה עצמו לימוד מוסר השכל על הענין הזה של 'נצחון': כש'מנצחים' - ב'מיעוט' מנצחים! לא ב'כח הזרוע'. 'רבים ביד מעטים' כמה היו בני חשמונאי כשיצאו למערכה? כמה 'דביזיות' היו להם? היו 'מעטים', כמו שאחנו אומרים 'רבים ביד מעטים', אבל כמה 'מעטים'? רש"י בספר דברים על הפסוק 'ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה' (לג יא), מפרש רש"י: זה מלכות בית חשמונאי, שהיו שנים עשר איש כשיצאו למלחמה נגד יון! שנים עשר איש ויצאו למערכה! כשעמדו וראו יוחנן מתתיהו ובניו שהגיע הזמן להילחם, 'הגיעו מים עד נפש': כמעט טמאו את פך השמן האחרון. נגעו בבת נפשם של כלל ישראל - יצאו למלחמה. אספו את כל הלוחמים, עשו ספירה כמה יוצאים למערכה, 'התפקדו', כמה יש? 12 איש.. יוצאים

נגד מי? נגד אימפריה, נגד אלפים ורבבות. על סמך מה? אם היו שואלים אותנו, יש רק 12 איש, האם יש טעם שיצאו למלחמה כנגד אלפים ורבבות? זה היה נראה לנו כשגעון. אבל כשיש צורך - יוצאים למלחמה. והחשמונאים נצחו. כי הקב"ה היה איתם. זה לא תלוי לפי כמות אנשים. זה תלוי אם הקב"ה איתך. ואם הקב"ה איתך - אפילו יחיד, אם יצא למערכה ינצח. אברהם אבינו ע"ה יצא למערכה עם אליעזר, כנגד ארבעה מלכים ונצחו אותם (כמו שלמדנו בפרשת לך לך)^א.

ג. מלחמת אחאב מלך ישראל ובן הדד - רבים ביד מעטים

אני רוצה להקריא כמה פסוקים מספר מלכים (א' פרק כ), יש כאן סיפור על אחאב, (כדאי פעם אחת לקרוא ולהתבונן בזה), 'ובן הדד מלך ארם קיבץ את כל חילו, ושלושים ושנים מלך איתו, וסוס ורכב, ויעל ויצר על שומרון וילחם בה' (מלכים א, כ א), 'בן הדד' היה מלך 'ארם', והוא אסף את כל הצבא שלו, ועוד 'תגבורת' שלושים ושנים מלכים, ו'סוס ורכב', שזה ה'טנקים' של אותו זמן, ובאו להלחם נגד שומרון. 'וישלח מלכים אל אחאב מלך ישראל העיר' (שם ב), הוא לא מיד פתח במלחמה, אלא הוא שלח שליחים, 'ויאמר לו', לאחאב מלך ישראל בשומרון, 'כה אמר בן הדד, כספך וזהבך לי הוא, ונשיך ובניך הטובים לי הם' (שם ג). תדע לך, כל מה שיש לך, 'כסף' ו'זהב', 'משפחה', אנשים נשים בנים, הכל שייך לי. 'ויען מלך ישראל ויאמר כדברך אדוני המלך, לך אני וכל אשר לי' (שם ד). מי יכול להלחם כנגד 'ארם', ועוד עם כל התגבורת של שלושים ושנים המלכים אשר איתו? אני נכנע מראש. מה שאתה מבקש: כסף וזהב נשים ובנים, הכל יהיה לך. 'וישובו המלואכים, ויאמרו כה אמר בן הדד לאמר, כי שלחתי אליך לאמר כספך וזהבך ונשיך ובניך לי תיתן' (שם ה), את זה ידעתי שתיתן לי, אבל מה שאני גוזר עליך הוא, 'כי אם כעת מחר אשלח את עבדי אליך, וחיששו את ביתך ואת בתי עבדיך, והיה כל מחמד עינך ישימו בידם ולקחו' (שם ו). כאן הוא מבקש דבר חדש: 'את כל מחמד עינך'. ומיד יש מפנה אצל אחאב, אחאב עושה 'כינוס', 'ויקרא מלך ישראל לכל זקני הארץ', לכל היועצים ולכל הזקנים, 'ויאמרו דעו נא וראו כי רעה זה מבקש', בן הדד הוא לא מתנהג כהוגן, הוא מבקש עלילה,

'כי שלח אלי לנשי ולבניי ולכספי ולזהבי ולא מונעני ממנו' (שם ז), בתחילה, בשליחות הראשונה שהוא שלח אני הסכמתי לתת לו הכל: את ה'כסף', את ה'זהב', את ה'נשים' וה'בנים', להפקיר את כל משפחתו. וכמה בנים היו לאחאב? שבעים (מלכים ב' י א). את כולם היה צריך לתת לכן הדד. ומי יודע מה היה עושה איתם? אולי היה מוציא את כולם להורג. הכל הוא חייב לתת. זה לא דבר קל לוותר על זה. אבל הוא וויתר על זה. אבל כאשר הוא מבקש 'את כל מחמד עיניך', הוא מתנגד בכל תוקף. 'ויאמרו אליו כל הזקנים וכל העם, אל תשמע ולא תאבה' (שם ח). מה קרה, למה מתחילה הסכים ואחר כך לא? מפרש רש"י, בתחילה, הוא ביקש רק כסף וזהב, אז הוא הסכים אחאב, אבל אח"כ הוא ביקש את כל מחמד עיניך, אומר רש"י (פסוק ז), זה ספר תורה (וע"ע סנהדרין קב). הרי אחאב היה 'מלך ישראל', ולכן היה לו 'ספר תורה', וגם את זה בן הדד מבקש, ואת זה הוא כבר לא הסכים לתת. הוא יודע שאם הוא לא יתן את הספר תורה, מיד תפרוץ מלחמה. ובכל זאת הוא לא מסכים להפקיר את הספר תורה. 'ויאמר למלאכי בן הדד, אמרו לאדני המלך: כל אשר שלחת אל עבדך בראשונה, אעשה'. את הכסף והזהב שלי, והנשים שלי והבנים שלי, אבל 'והדבר הזה', מה שביקשת בפעם שניה, 'לא אוכל לעשות', אני מצטער לא אוכל לעשות. 'וילכו המלואכים', הם השליחים, 'וישיבוהו דבר' (שם ט). .. בן הדד שומע את הדברים, פירושו של דבר שהוא לא מוכן להכנע אליי: 'וישלח אליו בן הדד, ויאמר כה יעשון לי אלהים, וכה יוסיפו אם ישפוק עפר שומרון לשעלים, לכל העם אשר ברגלי' (שם י). אין מספיק 'עפר' בכלל העיר הגדולה עיר 'שומרון' לצבא שלי.. אם הצבא שלי יבוא וייכנס אין לו מקום לעמוד בשומרון מרוב ריבוי החיילים שיש לי. והוא בא ורוצה להכריז מלחמה כנגדי? הוא לא נכנע אחאב? 'ויען מלך ישראל ויאמר, דברו. אל יתהלל חוגר כמפתח' (שם יא), 'חוגר' זה מי שחוגר את ה'חרב' לקראת ה'מערכה', ו'מפתח' זה מי שחוזר מהמערכה ומוריד את החרב, אתה עדיין לא חזרת מהמערכה, אל תתהלל. אמנם הצבא שלך מרובה, יש לך סוס ורכב, שלושים ושנים מלכים אשר איתך, אבל 'אל יתהלל חוגר כמפתח', נראה דבר מן יקום. 'יהי כשמוע' בן הדד 'את הדבר הזה, והוא שותה', משתכר, שותה יין, 'הוא והמלכים בסוכות', יושבים מחוץ לשומרון במצור, 'ויאמר אל עבדיו שימו, וישימו

על העיר' מצור (שם יב). התחילו כלי המצור להפקיע את שומרון. מלחמה עד חרמה. 'והנה נביא אחד ניגש אל אחאב מלך ישראל, ויאמר: כה אמר ה' הראית את כל ההמון הגדול הזה', צא ותתבונן שלושים ושתיים מלכים, אלפי חיילים, עד שאין מספיק 'עפר' בשומרון בשבילם יוצאים למערכה איתך, 'הנני נותנו בידך היום, וידעת כי אני ה' (שם פסוק יג). אתה תנצח. כך בא הנביא ומוסר לאחאב. אחאב לא היה צדיק גדול, הרבה תועבות עשה, ואף על פי כן, כיון שלא רצה להפקיר את הספר תורה בא הנביא ואומר לו אתה תנצח. 'ויאמר אחאב: במי?!' אין לי צבא. במי אני ינצח? אין לי איך להלחם? 'ויאמר כה אמר ה', בנערי שרי המדינות'. מפרש רש"י, כל שר של מדינה אחרת היה צריך לשלוח את הבן שלו לאחאב לפקדון, למשמרת, שהוא לא יילחם עם אחאב. לקחו אותם 'בני ערובה'. מצווה הנביא כי עם הנערים האלה אתה תצא להלחם. 'ויאמר מי יאסור המלחמה?', מי יצא בראש ה'גדוד?' כך שואל אחאב. 'ויאמר אתה' (שם יד). אחאב יוצא להלחם נגד השלושים ושתיים מלכים, והחיילים שיהיו איתו הם נערי שרי המדינות. 'ויפקד את נערי שרי המדינות'. אחאב עושה 'מפקד', לדעת כמה חיילים יש לו לצאת ל'מערכה', 'ויהיו מאתים שנים ושלושים', עשו 'מפקד' ומצאו שיש רק 232 נערים.. 'נערים', בקושי כל אחד יודע להרים 'חרב'. ועם זה הם יוצאים ל'מערכה'. הם הראשונים. הם החיל שפורץ את המצור. ובזה יוצאים להלחם כנגד צבא אשר לא ייספר מרוב. 'ואחריהם פקד את כל העם, כל בני ישראל', וכמה יצא כל בני ישראל? 'שבעת אלפים' (שם טז). 'ויצאו בצהריים', לא 'לעת ערב', ולא ב'אשמורת הבוקר', שאלה הם השעות הטובות להפתיע את האויב, אבל בשעת הצהריים, בשעה שהשמש מאירה בכל תקופה, כשכולם רואים אותם, בשעה זו יצאו למלחמה. 'ובן הדד שותה שיכור בסוכות, הוא והמלכים שלושים ושנים מלך עוזר איתו' (שם טז), המקרא מדגיש: הוא לא לבדו, אלא עם עוד שלושים ושנים מלכים איתו. 'ויצאו נערי שרי המדינות בראשונה', יצאה ה'פלוגה' הראשונה, ה'גדוד' הראשון, 232 נערים ואחאב בראשם יוצאים למלחמה, 'וישלח בן הדד, ויגידו לו לאמר: אנשים יצאו משומרון' (שם יז), מיד ה'צופים' מדווחים לבן הדד: 'אדונינו המלך יצאו להלחם איתך, 232 ילדים יוצאים להלחם כנגדך'. 'ויאמר אם לשלום יצאו - תפשו חיים', תתפסו אותם חיים, 'ואם למלחמה יצאו, חיים תפשו' (שם יח), הוא שיכור, שותה יין ומדבר איתם.

כאשר גוזרים על התורה - יוצאים למלחמה!

במשך חמישים ושתיים שנה גזרו גזירות ועשו צרות צרורות, אבל ברגע שגזרו 'להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך', לא יכלו להתאפק: יצאו למערכה. עם שתים עשרה איש! כי לא 'כח הזרוע' עוזר - אלא השי"ת. 'ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה' (בראשית לג יא). יצאו למערכה ונצחו. זה נקרא 'נס חנוכה'.

כל הקדוש מחבירו - חרב מחבירו

וכבר הזכרנו (כמה פעמים) דבריו הידועים והמפורסמים של הרמב"ן באיגרת לבנו רבי נחמן שישב בספרד (כתבי רמב"ן ח"א עמוד

זה שיכור. 'ואלה יצאו מן העיר, נערי שרי המדינות, והחיל אשר אחריהם' (שם יט). מתחילה המערכה. 'ויכו איש אישו', כל אחד הכה את האיש כנגדו, 'וינוסו ארם, וירדפם ישראל, וימלט ארם בן הדד על סוס ופרשים' (שם כ). בן הדד ברח. לא נשאר לו כלום. 'ויצא מלך ישראל ויך את הסוס ואת הרכב, והכה בארם מכה גדולה' (שם כא). (מי שרוצה 'משיך הלאה לקרוא את המקראות. לא נמשיך בזה כעת).
וכל זה זה לימוד מוסר גדול, שיוצאים למערכה כנגד שלושים ושנים מלכים - עם מאתיים ילדים. ללמדך: 'רבים בין מעטים'. לא 'כח הזרוע' עוזר.

ד. כשנוגעים במקום תפילין - צועקים צעקה גדולה ומרה

אמרו המפרשים מה שאמרו רז"ל במדרש (אוצר המדרשים עמוד תמג, וע"ע חולין קכו. וברכות נוז): על רבי ישמעאל כהן גדול (ידוע כל המעשה בקינות לתשעה באב), שהיה יפה, וביתו של ה'קיסר' (אותה מרשעת אורורה) רצתה שיקלפו את עור פניו, (לא סתם ימיתו אותו אלא תחילה יקלפו ממנו עור פניו), והוא שתק, (וזה ייסורים איומים, ייסורים קשים עד למאד), אבל כשהגיעו להפשיט את העור של מקום ה'תפילין' הוא צעק צעקה גדולה ומרה, עד שמלאכי השרת אמרו עוד צעקה כזו יחזור העולם לתוהו ובוהו. מה הפירוש בזה? על הכל אנחנו שותקים. כל ייסורים שמייסרים את כלל ישראל, 'סביר וקביל', מקבלים ושותקים. אבל כשנוגעים במקום 'תפילין' - צועקים צעקה גדולה ומרה!

שסח^ה, כשהוא מתאר את ירושלים, הוא כותב ומספר לבנו: כאשר הגעתי לירושלים, מה אגיד לך בני, רבי נחמן, בירושלים אפילו 'מנין' אנשים לא מצאתי. מנין לא היה בירושלים בזמנו של הרמב"ן (לפני 700 שנה בערך). רק שני אחים 'צבעים' היו שמתפרנסים ממלאכת הצביעה. "וכל הקדוש מחבירו - חרב מחבירו". ירושלים עיר הקודש והמקדש, שהיא מקודשת יותר מהכל, כשחרבה - חרבה עד הסוף. זה הכלל: כל

ה. גזירת הגירוש על הרמב"ן מספרד ועלייתו לארץ ישראל

הרמב"ן ע"ה מגדולי רבתינו הספרדים ב'ספרד' ו'ברצלונה', והמלך הספרדי הכריח אותו, להתווכח עם איזה מומר, עם איזה יהודי שהמיר דתו בענייני אמונות ודעות, הוא 'כפה עליו הר כגיגית' עד שהסכים. הרמב"ן היה מוכרח להתווכח. אבל הוא ביקש בקשה אחת: שיאפשרו לו לדבר ככל אשר יעלה על רוחו, כל מה שהוא רוצה בלי שיפחד, בלי שיסתמו את פיו. וכך היה. המלך והכומרים שלו הסכימו שהרמב"ן יעשה את הוויכוח ויטען מה שירצה. קבעו את הוויכוח לשבעה ימים בארמון המלך הספרדי. ואותו מומר קם והתחיל לטעון כל מיני טענות, על ה' ועל משיחו, והרמב"ן סתר את דבריו והראה שכל דבריו בטלים ומבוטלים כעפרא דארעא, אין בהם 'לא שורש ולא ענף', 'הבל הבלים', עד כדי כך - כך כותב הרמב"ן בעצמו - שאחרי ג' ימים הכומרים ביקשו להפסיק את הוויכוח, הם אמרו שהטענות של הרמב"ן כל כך חזקות וכל כך ניצחות, עד שזה מערער להם את ה'אמונה' בדת שלהם.. לכן הם רוצים להפסיק את הוויכוח. והמלך נתן לרמב"ן פרס של שלוש מאות דינרים.

אבל הם לא יכלו לסבול את זה שהרמב"ן ניצח אותם, שהרמב"ן סתר את כל דתם ואת כל אמונתם. אלא שהם אלו שביקשו, הם אלו שהכריחו אותו להתכווח איתם, מה יכולים לעשות לו? עשו כל מיני תחבולות ורשע עד שגזרו עליו 'גזירת גירוש' שהוא מוכרח לעזוב את ספרד. וכשראה הרמב"ן ע"ה שאין ברירה, עלה לארץ ישראל. הרמב"ן היה בזקנותו (בן שבעים שנה או קצת יותר), היה מוכרח לעזוב את ספרד, היכן שהוא גדל, הכין שהוא הרביץ תורה בעדרים. בספרד היה בית המדרש הגדול שלו. והיה מוכרח לעזוב את הכל ולעלות לארץ

דבר שהוא קדוש מחבירו אם ח"ו שולט בו חורבן - כשהוא נחרב הוא נחרב עד השורש. נחרב ונהרס עד הסוף!

כל זמן המקודש מחבירו - היצר פועל יותר ויותר

כך זה בקדושות - וכך זה בזמנים מקודשים. תדעו לכם כלל גדול בתורה: בזמן שהוא יותר מקודש, היצר עובר להרוס אותו ולקעקע ולהפיל אותו, (זה ידוע ומפורסם). אדם יתבונן ויראה את השבתות, את המועדים שלו, יתבונן! ולדידן אדם ייקח את 'חנוכה', איך חנוכה הזמן

ישראל. ובא לארץ. ולדעת: בזמנם להגיע מקצה אחד לקצה שני, זה לא ברגע אחד, בשעתיים שלוש שעות... זה 'מסע' ארוך. כרוך בסיכונים. ועם כל התלאות וכל הטלטלות הגיע לארץ ישראל.

וכשהוא הגיע לארץ הוא כתב את המכתב המפורסם לבנו ר' נחמן שנשאר שם ב'ספרד', והוא מתאר את ארץ ישראל. הוא הגיע ל'עכו', שם היה ה'נמל', שם הוא ירד, הוא הגיע ב'ראש השנה', ונשאר שם ודרש בישיבה של חכמי הצרפתים בעכו (ע' דרשת הרמב"ן לראש השנה). ואחר כך הוא היה ב'גליל', כך הוא מספר באיגרת.

ו. ותמיד אנחנו מביאים את הראיה הפשוטה, הר הבית שזה המקום המקודש ביותר שיש לנו, שם נצבר אפרו של יצחק אבינו ע"ה, ושם היה נסיון העקידה, ושם נח הקריב את הקרבן, שם היה בית המקדש ומקום קודש הקודשים, והנה לדאבונינו הרב כשחרב כמה מיני טומאות בנו על גבו. כמה 'מסגדים' יש שם, וכמה 'בתי קברות' יש שם. כי כל הקדש מחבירו, אם ח"ו חרב - הוא חרב מחבירו. הוא יורד עד דיוטא תחתונה.

מעלת לימוד תורה בשבת קודש

ז.

המקובלים אומרים - כך מביא ה'בן איש חי' ע"ה (ש"ש הקדמה לפרשת שמות) - שלימוד תורה שעה אחת ביום שבת קודש שווה לאלף שעות בימי החול. אדם שלומד 'שעה אחת' תורה בשבת - כאילו למד אלף שעות בחול. צריכים מיד להוסיף ולומר: שגם 'ביטול תורה' של שעה בשבת זה כמו של אלף

המקודש, מי שיראה דברי השל"ה הקדוש (מסכת תמיד אות קנב) כמה שהוא צווח, כמה שהוא מתמרמר מלבו הטהור, שצריך את הזמן הזה לנצל לתורה ולתעודה, בריבוי לימוד (וכדאי לראות דברי השל"ה בפנים)¹.

קיום מצוה בימים מקודשים מעלתה גדולה יותר

מצוה שאדם עושה ביום שבת או בכל מועד מקודש, היא לא דומה למצווה שאדם עושה ביום רגיל, ביום חול. כך כותב רב סעדיה גאון ע"ה, ה'פרי מגדים' (מתן שכרן של מצוות חקירה ח) ועוד, כל גדולי עולם (ע' פלא יועץ ערך שבת, וע"ע בס' מגדים חדשים עמ"ס חגיגה סוף עמוד שפה והלאה), כיון שיש כאן את קדושת המועד, מצטרף כאן עוד מעלה. זה 'איכות' אחרת. [א"ה: וראה עוד דברי רבינו שליט"א בקונטרס "נהורא דאליהו" (עמוד נד הערה ל). ע"ש]. וחלילה וחס - הוא הדין בעבירה. לכן צריך להמנע מלכעוס בימים הללו, צריכים להיזהר מליצנות בימים הללו. הזמן הזה צריך שיהיה רק לתורה. 'מאי חנוכה? דתנו רבנן!'. זה היסוד: להוסיף בלימוד, להוסיף בתורה. כיון שכך נקבע המועד.

שעות בחול. (גם את זה צריך לדעת). שאדם יראה איך השבת שלו עוברת? אדם יתבונן ויראה מה הוא עושה בשבת? (אמר פעם משהו, שה'שבת' שלו מתבטאת בשני דברים: ארוחה - ארוכה, ושינה עמוקה... זה שבת קודש. וזה רק דוגמא קטנה).

ח. א"ה, זו לשון השל"ה הקדוש שם: תוכחת מוסר לחנוכה, יחשוב שעיקרו נתקן להלל ולהודות להשם יתברך, על כי היוונים חשבו לבטל תורה ומצוות. אם כן הימים הקדושים האלה, ראויים ביותר להתמדת תורה מבשאר הימים, כי תלמוד תורה נגד כולם (פאה פ"א מ"א). ובעונותינו הרבים רוב העולם נוהגים בהם ביטול תורה, והולכים אחר ההבל. ומה שרבותינו הקדמונים פסקו ישיבה בימים ההם, עשו בשביל הנערים שיחזרו ויחזרו על תלמודם מה שלמדו, שיהיה שגור בפייהם. על כן השומע ישמע ויתעורר בימים ההם ביתר שאת בתורה ובמצוות. עכ"ל.

'לשכחם תורתך' - עיקר הגזירה על תורה שבעל פה

הגזירה של היוונים הייתה 'לשכחתם תורתך'. ולשון 'שכחה' נופל על תורה ש'בעל פה', שאותה דייקא ניתן 'להשכיח', אבל תורה 'שבכתב' אי אפשר 'להשכיח', שהלא 'בכתב' היא (החיד"א בספר דברים אחדים דרוש לב). וכנגד זה שרצו לבטל תורה שבעל פה - צריכים להרבות בעסק התורה שבעל פה בימים אלו. עיקר הגזירה של היוונים כתוב בקדמונים - הרמב"ן ואבודרהם ועוד - שהיא הייתה על לימוד תורה, ודוקא על תורה 'שבעל פה' (כמו שאמרנו), על תורה שבכתב הם לא התנגדו, רק על 'תורה שבעל פה' הם גזרו. כי בלי תורה כלל ישראל בטל ומבוטל¹. לכן דבר ראשון מהם גזרו - על תורה. ודבר

ט. אדרבא תלמי מלך מצרים (שהיה יווני כידוע), הוא ביקש שיתרגמו את התורה, לקח יותר משבעים זקנים ולכל אחד נתן חדר, ונתן לו את התורה, ואמר לו בבקשה תתרגם לי ליוונים, וכולם היו צריכים לתרגם את תורתנו הקדושה ליוונית, והוא הושיב אותם בשבעים חדרים, כדי שלא יוכלו להתייעץ זה עם זה, והיה נס מן השמים שכולם תרגמו בדיוק באותה לשון ובאותה שפה, ואפילו באיזה מקומות שעשו שינוי מפני דרכי שלום, הקב"ה דאג שכולם שינו אותו דבר. ניסים וניסי ניסים היה שם (כמבואר במגילה ט.).

י. ולמעשה אם אין תורה שבעל פה - מה נבין ב'תורה שבכתב'? הרי אי אפשר להבין תורה שבכתב בלי תורה שבעל פה! מצוה אחת מהתורה אי אפשר להבין ולקיים בלי תורה שבעל פה (וראה בהקדמת הרמב"ם ז"ל ל"ד החזקה).

יא. על ידי עקירת תלמוד תורה - משתכחת התורה

אמר ה'חפץ חיים ע"ה (וגם תלמידו ר' אלחנן וסרמן זצ"ל מביא את זה), ראינו, באותם שנים שלוחלבסקי מלך, בתקופת ה'קומוניזם' ה'בולשביקים', סגרו ברוסיה - (שהיה שם את הריבוי היהודי גדול, שלוש מיליון יהודים) - את כל מוסדות התורה, תלמודי תורות, ישיבות, הכל. לא השאירו מקום אחד של תורה. מקוואות נסגרו, בתי כנסיות סגרו. אין 'שוחטים' ואין 'מוהלים'. כלום. כך עקרו את התורה. ותוך

זה רואים בחוש: כל צורך שעמד על כלל ישראל בנקודה הזו דוקא ניסה לפגוע, דבר ראשון לסגור תורה. שלא תהיה תורה בכלל ישראל'.

'לשכחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך' - עיקר הגזירה על החוקים דייקא ובתפלת 'על הניסים' אנו אומרים: 'לשכחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך'. וכבר הסברנו (בשנים קודמות) שכאן לא נאמר כמו בשאר המקומות בגמרא ובמדרשים 'להעבירם ממצותיך'. אלא

זמן קצר, פחות משנות דור, (כ-20 שנה), כבר נשתכחה תורה מרוסיה. כשאין תורה - יש ירידה מיידית.

'וסרתם - ועבדתם'

בזמן בית ראשון, היו שבעים שנה בגלות. שבעים שנה זה לא הרבה. וכיון שהיו מנותקים מתורה, הגיעו למצב נורא: בנו של כהן גדול התחתן עם גויה! בנו של כהן גדול, פירושו של דבר שאם אביו היה מת מי היה עכשיו צריך לעבוד במקדש? הוא. ועם מי הוא נשוי? מי אשתו, גויה. כך כתוב בספר עזרא ונחמיה. איך אפשר להגיע למצב כזה? בלי תורה כבר אין קושיות, יכול לרדת עד שאול תחתית ועד בכלל. אם מנותקים ממרכזי תורה - גמרנו. 'וסרתם ועבדתם' (דברים יא טז), אומר רש"י, כיון שסר אדם מן התורה, מיד הולך ונדבק בעבודה זרה. זה מיד, לא צריך הרבה זמן, 'בהרף עין', 'תוך כדי דיבור'. [א"ה: וראה עוד דברי רבינו של"ט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב ח"ד (פרשת ויצא תשע"ט, עמוד ז). ע"ש].

יב. אחז, שהיה מלך רשע מרושע, הגמרא מעידה (סנהדרין קג:) על רשעותו שהתיר את הערוה וכו'.

ולמה נקרא שמו 'אחז'? שאחז בתי מדרשות (ירושלמי סנהדרין פרק י ה"ב, וע"ע סנהדרין קג:). אמר אחז: 'אם אין גדיים, אין תיישים' (ירושלמי שם). אני יסגור את ה'ישיבות', אני יסגור תלמודי תורות. ממילא אין 'תורה', וכלל ישראל יילך לאבדון. וכל האומות תמיד פגעו בזה. בתורה.

'להעבירם מחוקי רצונך'. היוונים התנגדו במיוחד לענין של 'חוק'. לענין של חוקים. למה? כי כשאדם מקיים את המצוות שהם בגדר 'חוק', שהם מצוות ללא סיבה וללא טעם^{יג}, ואת זה ה'יוונים' לא יכלו לסבול. להעבירם מ'חוקי' רצונך. לא רק מ'מצותיך', אלא מ'חוקי' רצונך. ואיזה מצוות הם ביטלו היוונים? על מה יצא הקצף? על מה יצא עיקר הגזירה? על 'חוקים'. 'שבת', 'מילה', ו'ראש חודש', שגזרו לבטל ענין המועדות מכלל ישראל. ובעל הטורים (בראשית כו כב) מוסיף לכתוב בשם מדרש רבותינו ז"ל: מקוה. הם גזרו לבטל את המקוה, שנשות ישראל לא יטבלו במקוה. אין טהרה בכלל ישראל. למה גזרו דוקא על זה? כיון שבמצוות הללו, ארבעה מצוות הללו, שבת^{יד} מילה^{טו} ראש

יג. 'חוק' כידוע זה כמו שאומר רש"י (בראשית כו ה, שמות טו כו, ויקרא יח ה, יט יט, וקהלת ב ג, וברכות לג:) והרמב"ן (ויקרא יט יט, ודברים ד ד), 'חוק' זה המצווה שנצטוונו בה ולנו לא נתגלה הטעם, אנחנו לא יודעים מה הטעם. כמו 'שעטני' ו'פרה אדומה', 'כלאים'. אדם לא יכול להגיד טעם בדבר: למה אסור ללבוש שעטני? מה הטעם, ילבש צמר ופשתים יחדיו, מה הבעיה בזה? מה רע בזה? זה 'חוק'. הקב"ה יודע את הטעם, אבל לנו הוא אמר את ה'מצוות' ולא גילה לנו את הטעם.

יד. 'שבת' - זה 'חוק'

ב'מכילתא' (פר' בשלח מסכתא דויסע פרשה א), דרשו רבותינו על הפסוק 'שם שם לו חוק ומשפט ושם ניסהו' (שמות טו כה), דורשת המכילתא: חוק אלו השבתות. אין בזה טעם מיוחד. אתה צריך לשבות כל יום שביעי. זה חוק. כלל ישראל חייב להיות כפוף לחוקים. וזה הכאיב ליוונים, לכן הם ביטלו את זה.

טו. 'מילה' - זה 'חוק'

'מילה' זה 'חוק', אנחנו אומרים בברכה של מילה: 'אשר קידש ידיד מבטן, וחוק בשארו שם'. גם מילה זה חוק. מה הטעם שלוקחים תינוק בן שמונה ימים ופוצעים אותו, במקום עדין, ויש בזה סכנה, מה הטעם בדבר הזה? 'חוק'. ולכן גזרו היוונים לבטל את זה.

חודש^{טז} ומקוה^{יז}, מתבטא ה'חוק' של כלל ישראל, שכלל ישראל כפופים לחוקים של תורתנו. ומפני כך תיקנו רבותינו בתפלת 'על הניסים': 'להעבירם מחוקי רצונך'. זה הפריע עד למאד ליוונים. אם היו מקיימים מצוות עם 'סברא', עם 'טעם', יכולים להבין. 'חכמת יון' היא חכמה ל'סברא', להבין טעם בדבר^{יח}. לכן יצא הקצף על חוקים. כי בחוק בולט הענין שעם ישראל משועבד לבורא יתברך. הוא לא חוקר חקירות, מה שאומרים לו - הוא עושה. בלי להוסיף ובלי לגרוע^{יט}. וזה הוא עיקר

טז. 'ראש חודש' - זה 'חוק'

'ראש חודש' זה חוק, בנוסח הברכה בתפלת 'מוסף' של 'ראש חודש' אנחנו אומרים: 'וחוקי ראשי חודשים להם קבעת'. הרי שאף ראש חודש הוא בחינה של 'חוק'. לכן גם את זה הם ביטלו.

יז. 'מקוה' - זה 'חוק'

'מקוה' זה חוק, הרמב"ם (בסוף הלכות מקואות) כותב שהטהרה והטבילה מכלל החוקים הם. גם זה 'חוק'. לכן גם את זה הם ביטלו.

יח. הרמב"ן ע"ה (ויקרא טז יז, ובדרשת תורת ה' תמימה עמוד קמז) כותב על אותו יונוי ערל שהגיס בדעתו שכל דבר שהוא לא יכול להבין אותו בדעתו זה בטל ואיננו. זה 'חכמת יון'. כל דבר שאי אפשר לתפוס ב'הבנה', ב'שכל', הרי שהוא בטל.

יט. איסור 'בל תוסיף'

יש לנו מצוה בתורה שאסור להוסיף 'בל תוסיף' (דברים ד ב). וכבר עמדו על זה מה רע בתוספת? אם אדם אוהב את הבורא יתברך ורוצה לשבת ב'סוכות' לא רק 'שבעת ימים' (ויקרא כג מה), אלא הוא רוצה לשבת 'חודשיים'. מה רע בזה, מה עוול יש בזה? 'מצה' הוא מוכן לאכול לא רק שבוע אחד (שמות יב טו), אלא הוא יאכל חודש. הוא אוהב את המצוות, רוצה לקיים הרבה מצוות. יש לאו, מי שעובר ועושה את זה מקבל 'מלקות'. כך אומרת הגמרא (ר"ה כח:): מי שישן בשמיני בסוכה מלקים אותו. (לוקחים אותו לבית דין ונותנים לו מלקות). ומדוע?

המצוה? 'חוק' זה ציווי של הבורא: תקיים בלי תוספת ובלי מגרעת. תקיים מה שנצטווית. וזה מה שהפריע ליוונים, הרי אין לזה הבנה, לכן גזרו לבטל את זה.

הרי הוא אוהב את הסוכה, אומר: 'אני אוהב את הסוכה לא יכול להפרד ממנה, אני רוצה לצאת אבל אני נעצר.. לא יכול..'. 'בל תוסיף'.

משלו הנפלא של ה'מגיד מדובנא' ע"ה

הזכרנו פעם דברי ה'מגיד מדובנא' (כך אומרים העולם בשמו), שהוא הביא את המשל המפורסם, משל נפלא (כולם מכירים את זה, אני אומר את זה בקיצור נמרץ), על אותו אחד שעבר דירה, והגיע למקום החדש שלא היה שם, התחיל להתארגן ולהכין את הבית וכו', נכנס ל'שכן' ממולו דופק בדלת ואומר לו: 'תעזור לי, אני עדיין חדש, אין לי את כל ה'כלים' ואת כל הדברים, אני מבקש ממך 'מטאטא', שכחתי להביא', הביא לו בהשאלה 'מטאטא', הוא מטאטא את הבית, והחזיר לו את המטאטא בצירוף 'מברשת'. שאל אותו: 'מה זה ה'מברשת' הזו?', אמר לו: ה'מטאטא' שלך היה 'מעובר' והוליד אצלי 'מברשת', הבאתי לך אותה..! שמח מאד: 'מברשת בחינם? למה לא?!. וכן על זה הדרך, ביקש כמה כוסות, נתנו לו כמה כוסות, והחזיר לו את הכוסות שקיבל עם עוד כוסית קטנה. שואל אותו: 'מה זה?', אמר לו: 'אחד מהכוסות שלך היה ב'הריון' וילד אצלי בשעה טובה ומוצלחת, תקח בחזרה'. אחר כך אמר לו לשכן: 'אני עושה 'חנוכת הבית', אני מבקש את ה'מנורה' הגדולה שלך, 'מנורת זהב', לסעודה'. אמר לו: 'תיקח, בשמחה'. חשב לעצמו: 'מי יודע מה זה 'יוליד' אצלו..', עבר יום יומיים, ולא החזיר את ה'מנורה', שאל אותו: 'מה קרה? איפה המנורה שלי?!. אמר לו: 'מתה עליה השלום..'. שאל אותו: 'מנורה מתה?!. אמר לו: 'אם 'מטאטא מוליד' אז 'מנורה מתה'..! זה המשל הידוע. ללמוד: אל תוסיף. אם תבוא להוסיף - תגרע.

ב. עיקר ה'יראת שמים' זה הדקדוק בהלכה בלי תוספת ובלי מגרעת [א"ה: ראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס תפארת חיים (עמוד סא). עש"ב].

'לשנה אחרת' קבעום ועשאום ימים טובים בהלל ובהודאה
צריכים לדייק בלשון הגמרא: 'לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל ובהודאה'. כבר שאלו את זה המפרשים: מה זה 'לשנה אחרת'? למה בית הדין הגדול של החשמונאים היה צריך להמתין לעוד שנה כדי לקבוע את חג החנוכה בהלל ובהודאה, (שאומרים בשמונה ימים הלל, ואומרים בהודאה על הניסים), למה צריכים לחכות לשנה הבאה?

בכל שנה מתחדשת ההארה של 'נס חנוכה'
אמרו המפרשים דבר נפלא, במסגרת של ה'ניסים' יש שני מהלכים, יש נס שקורה והוא בוקע וחודר לתוך מערכת הזמן. שבכל שנה ושנה מתחדשת אותה ההארה של הנס שהיה. ויש ניסים לזמנם. והמתבונן יראה כך, הרבה נצחונות שכלל ישראל ניצח, (ולא בכח הזרוע), אלא בכח עזרה מן השמים, כמו שאמרו), כמו מלחמות 'גדעון' כ', לא שמענו שקבעו על הנס הזה 'חג'. ('יום גדעון' נקרא לו...). למה אין על זה 'חג'? הרי גם זה 'נס'. גם אצל חוקיה במלחמה עם 'סנחריב' שהיה נס גדול, גם

כא. כשגדעון יצא למערכה עם 'מדין', עם 'עמלק', הפסוק מעיד בספר שופטים (ז יב) שהצבא שלהם היה כחול הים אשר לא יספר מרוב. והוא יצא למערכה עם עשרת אלפים חיילים (שופטים ז ג), והקב"ה אמר לו זה יותר מדאי, זה הרבה, צריכים לעשות בחינה, ברירה, ולבדוק מי כרע לבעל ומי לא. והיה צריך להשקות אותם, ולבדוק אם הוא מלקק או לא (שם ד). ובסוף נשארו לו שלוש מאות חיילים מתוך עשרת אלפים (שם ו), ויצאו למערכה ונצחו. הוא בא בחצי הלילה עם השופרות, ביד האחד שופר ביד שניה היה לפיד והכד, ושלוש מאות שופרות בחצי הלילה, כשכולם ישנים, תקעו בבת אחת 'תקיעה שברים תרועה תקיעה', (אדם ייתאר לעצמו כשהוא ישן ושומע שלוש מאות שופרות, לא אחד..), איזה בהלה הייתה שם, כמו כל הצבא של המדיינים, וכל אחד הכה בשני ועשו שם 'סיום' גדול.

כב. הזכרנו את זה (באחד השיעורים), מה שבא 'סנחריב' עם 185 אלף 'ראשי גיסות' וכולם מתו בלילה אחד, על ידי המלאכים שבאו. היה נס גדול. [א"ה:

ולא שמענו שעשו מזה 'חג'. אבל כאן מלכות חשמונאי נצחו עשו מזה מועד. 'חנוכה'.

אלא יש שתי מערכות של ניסים, יש נס שהיה לזמנו, עברה שנה וגמרנו, הוא לא נכנס ולא פגע ולא בקע את 'מערכת הזמן' שיהיה בכל שנה ושנה, אותה ה'הארה' תתחדש כל שנה מחדש, זה היה רק לזמנו. אבל יש ניסים שהם נכנסים ל'מערכת הזמן', וכל שנה מתחדשת אותה ה'הארה' כמו שהיה באותו עת שהתרחש הנס, לכן זה היה הספק של כל בית חשמונאי, אם נס חנוכה זה נס לזמנו, או נס שנכנס ל'מערכת הזמן'. מתי אפשר לבדוק את זה? לשנה אחרת. הם חיכו לשנה הבאה, לראות האם מתחדשת אותה ה'הארה' של הנס של חנוכה, וראו שאכן כן, מתחדשת אותה ה'הארה' מחדש, לכן קבעום בהלל ובהודאה. כל שנה מחדש מתחדשת ה'הארה' שהייתה בתקופת נס חנוכה.

'מי החנוכה אינם' 'יומא דפגרא'

'מאי חנוכה? דתנו רבנן! תשב ותלמד בזמן הזה, זה לא 'יומא דפגרא', זה לא זמן ל'מנוחה' ול'הפסקות'. יש יצר הרע שגורם לאנשים שהם מבזבזים את הזמנים המקודשים, 'שה"י פה"י' (מגילה יג:). למה? כי כל הקדוש מחבירו חרב מחבירו. יש כאלה אומרים: חנוכה בא, ברוך ה', מחפשים 'טיולים', מחפשים 'שמחות', כל מיני דברים בטלים. אדרבא צריך את הזמן הזה של נצחון של 'תורה שבעל פה' כנגד חכמת יון, צריך לנצל יותר לתורה ולתעודה. יותר קביעות בבתי מדרשות. יותר תורה

ראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב ח"ה (פרשת וישלח תשע"ט עמוד יח בהערה). ע"ש].

שבעל פה ללמוד. זה הזמן. זה המהות של 'חג החנוכה'. (אבל לא כמו שראיתי לפני שנתיים מודעה, ותיארו את 'חג חנוכה', 'חול המועד חנוכה..', חשבת: מה הטעם של אלה שעשו את המודעה וקראו לזה 'חול המועד'? אולי בשביל לפוטרם מלהניח תפילין.. היה קשה להם להניח תפילין לכן עשו 'חול המועד חנוכה'..).

הודאה לה' יתברך על ידי עסק התורה

בהודאה על נס חנוכה, צריכים לזכור את הישועה הגדולה שעשה ה' עמנו. צריכים להודות לה' יתברך. ואין לך הודאה יותר מאשר עצם לימוד תורה. שזה ההודאה הכי גדולה. אדם יושב ולומד את התורה שהם ביקשו לעקור ולגזול מאיתנו. בזה צריך להשתדל יותר. כל אחד ואחד. בימי חנוכה לא לצאת לכל מיני 'שמחות' שלא שיערום אבותינו, אלא לשבת כל אחד בתוך ביתו, עם בניו, עם בני משפחתו, אחרי הדלקת הנר לשבת, ולספר ולשבח ולהודות וללמוד. ללמוד את כל 'הלכות חנוכה' יכול לקחת כמה שנים עד שאדם יגמור את הכל, יש הרבה פרטים, והרבה לימודים, ואדם מבטל את הזמן ח"ו בכל מיני דברים של בטלה. איך ייתכן? הזמן הקדוש הזה. צריך כל אחד ואחד מאיתנו לדעת את גודל ההפסד, את גודל הנזק שאדם לא מנצל את זמנו לתורה. בפרט בימים המקודשים הללו. (כמו שאמרנו). היצר הרע עובד במלא כוחו לקחת את זה מהאדם. אפילו אם ייקח חלק די לו בזה.

'תחילת מפלה שינה'

במדרש (בראשית רבה פר' יז ס' ה) אצל אדם הראשון על הפסוק: 'ויפל ה' אלהים תרדמה על האדם ויישן' (בראשית ב כא), כתוב במדרש: תחילת מפלה - תרדמה. תחילת 'מפלה', דהיינו, כשיש 'מפלה' ח"ו, במה זה מתחיל? שאדם רדום. כשאדם 'חולם'. ישן. הוא לא 'חי' וממילא זה ח"ו ה'מפלה'. ובמדרש שם (ס' ו) מובא מעשה שסיפר רבי

תנחום בר מריון שהוא הלך פעם לרומא, לעיר 'רומא', והוא אומר שהוא למד מוסר גדול מ'הכלבים' של רומא. מה אפשר ללמוד מזה 'כלבים'? הוא ראה שיש אחד שעומד ברחובה של עיר, עם העגלה שלו ומוכר כל מיני דברים, כל מיני 'עוגיות' כל 'מיני מזונות', והכלבים באים ורוצים 'ליטול חלק בראש', מה הם עושים? עומדים כמה כלבים לידו, לא עושים כלום, רק 'מנמנמים'. כל אחד מהם 'מנמנם' וראשו 'נשטט'. הוא 'מפהק'. ('פיהוק' מדביק 'פיהוק': אדם רואה את חברו 'מפהק' גם הוא 'חוזר וניעור'.. איני יודע מה הטעם...). עד שהם רואים שבעל העגלה ראשו נשטט ומנמנם, ולזה הם מחכים. מיד הם קופצים, הופכים לו את העגלה, ו'סוחבים' לו שתים-שלשה 'בייגלה' ובורחים כל עוד רוחם בם. כשהוא קם ורואה עגלה הפוכה, מיד הוא מגרש אותם, מקלל אותם, ודבר ראשון שעושה, הוא סופר כמה הפסד יש לי? כמה הפסדתי היום? סופר, ואומר: 'ברוך ה' יתברך שמו, סך הכל גנבו שלוש 'בייגלאך'. כפרת עוונות'. מתפייס ונח. זה הטעות הכי גדולה! כמה הם רצו לגנוב? שלוש. וכמה הם גנבו? שלוש. כך זה היצר. בא לאדם ושר לו 'שיר ערש' באמצע היום, (לא ב'לילה'..), בעדינות ובמתינות, מרדים אותו, ומנמנם, וכך הוא חוטף ממנו מה שהוא חוטף. אחר כך אדם אומר: 'ברוך ה' לא הפסדתי, אמנם לא התפללתי בציבור, אבל התפללתי..'. (וכן על זה הדרך, כל אחד יעשה את החשבון לבד). אבל הוא לא יודע כי מה שרצה היצר - זה לקחת את הדברים שהוא לקח. (רק שהוא לא יתפלל בציבור, הוא לא רצה שהוא לא יתפלל בכלל..). צריך לדעת: אסור לוותר לו. אסור לוותר ליצר הרע כלל.

הוא הדין בימי חנוכה. לא לוותר כלום. לא יאמר אדם: 'יום ראשון ילך, כפרה.. אבל השאר אני כבר אנצל'. לא כך! אלא לעמוד בתוקף. 'תחילת מפלה תרדמה'. אסור להיות רדום. כשאדם רדום בא (מה שנקרא) ה'מחדל': 'למה קרה מה שקרה?' היה 'מחדל'. לא היו

ב'כוונות', היו 'רדומים'י. ובפרט בחג הזה, אסור לבטל רגע אחד, צריך לנצל לתורה את כל הזמן הקדוש הזה. 'מאי חנוכה? דתנו רבנן!'. ה' יהיה בעזרנו. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

כג. הנהגתו בעבודת ה' של ה'סבא מקעלם' ע"ה

ה'סבא מקעלם' ע"ה, (היה מלאך ה' צבאות, תלמידו המובהק של ר' ישראל סלנטר ע"ה), חתנו עלה לא"י (כמדומני לביקור בארץ), שאלו אותו גדולי ירושלים, גדולי הרבנים כאן: 'תתאר לנו מי זה חמין, תן לנו איזה תיאור 'חי' 'מוחש' שנדע מה הגדלות שלו, שכל הגולה רועשת ממנו, כולם משבחים ומהללים אותו!'. אמר להם: 'אני אספר לכם סיפור משל, ומה אתם תבינו את גדלותו של חמי. תארו לעצמכם: 'נמר', נמר חי, נכנס כעת ל'בית המדרש' כאן.. אורך 2 וחצי מטר, לא עושה כלום, רק מחייך.. אדם ייתאר לעצמו בחיות איך הוא נראה הנמר הזה, ואיך שהוא 'מפחק'.. ואיך העיניים 'בורקות' ואיך ה'שפם' שלו וה'זנב' שלו מרומם.. וכשהוא שואג איזה 'פחד' ו'חיל' ו'חלחלה' אוחז את האדם. אם יש כזה נמר, ואומרים לאדם (לא פחות ולא יותר): 'קח המושכות בידך, אתה מתבקש לעלות ולרכב על הנמר, זה התפקיד שלך..'. אדם עולה על 'סוס' מפחד, על 'נמר' על אחת כמה וכמה.. איך הוא יעמוד, באיזה 'כוונות', ברמ"ח איברים וש"ס גידים שלו, כולם בחיות, רגע אחד הוא לא 'נימנם', הוא תופס את המושכות ב'חיל' וב'רעדה' וב'מתח', כל הזמן הוא יושב ב'כוונות', יושב ובודק שלא יהיה איזה בעיה. כי זה 'נמר'. זה המשל. והנמשל: זה חמי. כך זה חמי. כך הוא רכב על היצר שלו. כך הוא השיב לגדולי ירושלים. הוא לא נתן לו ליצר איזה רגעים בשבילו, 'את זה תיקח לעצמך', 'אני עייף היום', 'אני חולה עכשיו', (או: 'אני צריך להיות חולה עכשיו..'). אלא כל הזמן ב'כוונות', לא נותן רגע אחד בלי להתבונן, בלי לבדוק. למה? כי כמו שאמרנו: 'תחילת מופלה תרדמה'. השי"ת יצילנו אמן.

א. בענין החילוק בין ויאמר "להם" לויאמר "אליהם"

בראשית (מ"ד ט"ו): "ויאמר להם יוסף מה המעשה הזה אשר עשיתם הלא ידעתם כי נחש ינחש איש אשר כמוני".

וראיתי לחד מן קמיא רבינו בעל הרוקח ז"ל בפירושו לתורה שם (דף ר"צ): "ויאמר להם, אליהם לא נאמר אז היה הופך פניו אליהם פה אל פה אדבר, אלא להם היסב פניו מהם כאדם שמדבר בכעס ומהפך פניו מחבירו", עכ"ל.

הרי שרבינו הרוקח ז"ל האיר עינינו והראה נפלאות תורתנו, והוא שיש הבדל אם כתוב ויאמר "אליהם", או שהתורה כתבה ויאמר "להם", שפירוש "אליהם" הוא כשמדבר פנים אל פנים כבדרך חיבה, ו"להם" היינו שהיסב פניו מהם כבדרך כעס וכנ"ל.

ועם דברי רבינו הרוקח ז"ל הללו שכאשר כתוב "להם" היינו בדרך כעס שהיסב פניו מהם, יובן המקרא בראשית (מ"ד ט"ו): ויאמר "להם" יוסף מה המעשה הזה אשר עשיתם הלא ידעתם כי נחש ינחש איש אשר כמוני", שבדרך כעס דיבר אתם והיינו שכתוב ויאמר להם ולא ויאמר אליהם ודוק.

ובן יובנו המקראות גבי משה רבינו ע"ה בספר שמות (י"ז ב'): "וירב העם עם משה ויאמרו תנו לנו מים ונשתה, ויאמר להם משה מה תריבון עמדי מה תנסון את ה'", וכן בספר במדבר (כ' י'): "ויקהלו משה ואהרן את הקהל אל פני הסלע, ויאמר להם שמעו נא המרים המן הסלע הזה נוציא לכם מים" ששם כשהעם באו בתרעומות על ה' אזי כשמה דיבר עמם היסב פניו מהם ודיבר בדרך כעס על נסותם את ה' ודוק.

מיהו בעניוטי יש לי להבין, שהרי מצינו שהמקרא נוקט ביחד גם אליהם וגם להם, כמו למשל בספר במדבר (כ"ח ב' וג'): "צו את

בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי גו' תשמרו להקריב לי במועדו ואמרת להם זה האשה וגו' וצ"ב.

וגם אם נאמר שרבינו בעל הרוקח ז"ל לא אמר דבריו אלא כשהמקרא נוקט רק אחד מהם, או כשאמר אליהם לבד, או כשאמר להם לבד, אבל אם זכרם ביחד תו אין לדקדק, ולפי זה אתא שפיר ההיא דהבאנו, מכל מקום עדיין יש לעיין במקרא בספר במדבר (ו' כ"ג): "כה תברכו את בני ישראל אמור להם וגו', ואתו שם דיבר בכעס והסב פניו מהם, ועיין.

ובי תימא שבעל הרוקח ז"ל לא אמר דבריו אלא רק כשכתוב במקרא "ויאמר" אליהם או ויאמר להם, אבל לא אמר דבריו כשכתוב "אמור" להם, עדיין יש להבין קרא דספר בראשית (מ"ב ט'): "ויזכר יוסף את החלומות אשר חלם להם, ויאמר אליהם מרגלים אתם, לראות את ערות הארץ באתם", ולדברי רבינו הרוקח ז"ל טפי היה לו לומר ויאמר להם בדרך כעס, ועיין.

ובספר בראשית (כ"ט ד' וה'): "ויאמר להם יעקב, אחי מאין אתם, ויאמרו מחרן אנחנו, ויאמר להם הידעתם את לבן בן נחור ויאמרו ידענו", וגם כאן יש להבין אטו דיבר יעקב עם הרועים בדרך כעס והיסב פניו מהם, ועל מה ומדוע יעשה כן, מה גם שעתה הוא זקוק לעזרתם, ובפרט כשיעקב פותח ואומר להם אחי, ועיין.

ויש גם להתבונן בספר שמות (ל"ב כ"ז): "ויאמר להם כה אמר ה' אלהי ישראל שימו איש חרבו על ירכו עברו ושובו משער לשער במחנה והרגו איש את אחיו ואיש את רעהו ואיש את קרבו", ולכאורה טפי היה לו למשה לומר להם לבני שבט לוי בדרך חיבה וידידות לעשות המשימה הקשה שהטיל עליהם להרוג איש את אחיו ואיש את רעהו ואיש את קרבו, והיה לו לומר ויאמר אליהם, ורשמתי למזכרת.

ב. בענין ואתה צויתה זאת עשו

בראשית (מ"ה י"ז): "ויאמר פרעה אל יוסף אמר אל אחיך זאת עשו טענו את בעירכם ולכו באו ארצה כנען וגו', ואתה צויתה זאת עשו קחו לכם מארץ מצרים עגלות לטפכם ולנשיכם ונשאתם את אביכם ובאתם, ויעשו כן בני ישראל ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה ויתן להם צדה לדרך".

ובספר הזהר הקדוש שם (ח"א דר"י ע"ב): "אמר ליה רבי יהודה אינון עגלות על פי פרעה שדר לון דכתיב ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה. אמר ליה [רבי אלעזר] דיוקא דמלה דכתיב ואתה צויתה זאת עשו, ואתה צויתה דייקא ובגין כך כתיב בה"א, משמע דיוסף תבע לון, ובגין כך ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה ויעקב לא אתקיים במלה עד דחמא לון דכתיב וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אותו ותחי רוח יעקב אביהם".

והדברים עמומים, איך משמע שהעגלות נשלחו ליעקב ובניו מחמת תביעת יוסף שהוא תבע לון ומדייק לה מדכתיב ואתה [יוסף] צויתה באות ה' יתירה. וצ"ע.

ובהנהות ניצוצי זהר על ספר הזהר שם (אות ו') כתב: "עיין בספר הכתב והקבלה (כאן, וביקרא ט"ז א') שאות ה' הנתלית בסוף הפעלים בא להורות על עשיית הפעולה בחפץ ורצון, וכאומרם בספרי (פרשת פינחס כ"ז) קח לך את יהושע וגו' וצויתה אותו לעיניהם וגו', ויעש משה כאשר צוה ה' אותו, הלך ועשה בשמחה וכו', מה הקב"ה צוה את משה בשמחה כך צוה משה ליהושע בשמחה וכו', דדרשו כן מדכתיב צויתה בה' בסוף, והכי נמי הכא" ע"כ.

ואיני מבין היטב, ה' הבאה בסוף תיבה המורה בעלמא על עשיית פעולה בחפץ ושמחה, מה שייכת כאן, ואיך באה להורות לנו שיוסף הוא הוא שבקש ותבע מפרעה שישלח העגלות, וצ"ב.

ובס"ד נראה לי לבאר עם מה שנתבאר אצלנו בקונטרס "כללי תורה" דילן, מסוד חכמינו ז"ל דכל שיש אות ה' יתירה בסוף תיבה - באה להורות לנו אתה ולא אחר ע"ש, כמתבאר בירושלמי סוכה (פ"ד ה"ג) ובמדרש שמות רבה (פ"ג ס"ג) ושם בהגהות הרד"ל (אות ז') שכל שכתוב ה' יתירה בסוף התיבה בא הדבר לאשמועינן **אתה ולא אחר**, כגון ולכה לישועתה לנו (תהלים פ' ג', וע"ש ברש"י) דהיה לו לכתוב ולך לישועתה לנו, אבל נכתב בה' יתירה בתיבת לך, וקא משמע לן אתה ולא אחר, וכן בקרא דשמות (ג' י'): "ועתה לכה ואשלחך אל פרעה", דגם שם היה לו לכתוב ועתה לך ואשלחך, אבל כתב לכה ואשלחך דקא משמע לן אתה ולא אחר וכדרשתם בשמות רבה (שם): אם אין אתה גואלם אין אחר גואלם ע"ש.

ורבינו הגאון הנצי"ב ז"ל בביאורו המופלא העמק דבר לתורה רגיל לפרש הרבה מקראות כן, והראה בזה נפלאות מתורת ה', עיין לו בספרו היקר העמק דבר בראשית (ט"ו ט', ול"א מ"ד, ול"ז י"ג), ושמות (ג' י', וי"ד ט"ז, וי"ח כ'), ובמדבר (י' כ"ט, וכ"ג י"ג), ובהוספות להעמק דבר בראשית (כ"ז ד', ושם ל"ז), ובמדבר (כ"ה ל"ג, ושם כ"ד י"ג), ודברים (כ"ג י"ד) ע"ש, ועוד. [ובס"ד על פי זה כתבנו לבאר ביאור יקר ונפלא בקראי דספר שמואל ונדפס בקובץ התורני "עולת החודש" (שנת תשל"ט גליון שבט) ע"ש, וזכיתי ונדפס מחדש בחיבורי טוב להודות ח"ב (סימן ד) ע"ש, ועיין גם בחיבורי אור משה על מסכת קידושין (סימן י"ד) וצרף לכאן].

ובס"ד לאור כל האמור יובן גם כאן שכתוב גבי יוסף כאשר צויתה בה' יתירה בסוף התיבה, הרי זה בא ללמדנו שאתה ולא אחר מצווה בדבר, ולמה, כי אתה תבעת זאת, ולכן אתה המצווה בדבר ואתה ולא אחר דייקא, ושמע מינה דיוסף הוא שתבע העגלות, ואז וירא יעקב את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אותו ותחי רוח יעקב, זה הנלע"ד בס"ד.